

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาและแนวความคิดที่สำคัญของวิทยานิพนธ์

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข การเมือง เป็นต้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2513 ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มเป็น 3% ซึ่งนับว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการเพิ่มสูงมากและเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการเพิ่มสูงสุดเป็นอันดับที่ 3 ในเอเชีย¹ รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหามาจากการที่ประชากรเพิ่มสูง จึงได้ประกาศนโยบายประชากรแห่งชาติขึ้น พ.ศ. 2513 มีใจความว่า "รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนการวางแผนครอบครัวด้วยระบบสมัครใจเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับอัตราเพิ่มของประชากรที่สูงมาก อันจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ"²

¹ Nibhon Debavalya and Noppavan Chongvatana, "Interrelationship of Culture and Fertility: A Review of Thai Experience," (Paper presented at the Working Group of Comparative Cultural Analysis of Fertility Decision Making, Tokyo, Japan. September 29-October 2, 1980), P. 3.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กองวางแผนประชากรและกำลังคน, ประชากร กำลังคน แรงงาน การมีงานทำ ค่าจ้างและสวัสดิภาพแรงงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 (กรุงเทพมหานคร: กองวางแผนประชากรและกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519), หน้า 2.

นโยบายประชากรของประเทศที่ผ่านมาเป็นนโยบายที่เน้นหนักทางด้านการวางแผนครอบครัวโดยมีกิจกรรมมุ่งไปยังกลุ่มสตรีที่สมรสแล้ว ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอัตราการเกิดของทารกเพียงอย่างเดียว โดยยังขาดการเน้นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชากร การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้มีผู้วิจารณ์ไว้ว่าการแก้ปัญหาการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วโดยเน้นเฉพาะการวางแผนครอบครัวอย่างเดียวจะไม่มีทางสำเร็จได้ ถ้าทัศนคติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ของมนุษย์ยังไม่มีเปลี่ยนแปลง¹ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการศึกษาคือ สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับบุคคลและชุมชนในการที่จะช่วยชี้นำบุคคลให้พ้นจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมอันเนื่องมาจากการขาดความรู้และโอกาส²

นักการศึกษาส่วนใหญ่มีแนวคิดว่าการศึกษาคือวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาประชากรได้จากความคิดดังกล่าว จึงได้มีข้อคิดเห็นและขอเสนอแนะในการนำความรู้เรื่องประชากรศึกษาเข้าสู่ระบบการศึกษา³ โดยโครงการการศึกษานี้จะมุ่งไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งกำลังอยู่ในโรงเรียนและจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ในอนาคต⁴ ประกอบกับการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานในชีวิตประจำวันของประชาชนจำเป็นที่จะต้องอาศัยประชากรศึกษา

¹ เมืองชัย ทาเจริญศักดิ์, "อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อปัญหาประชากร," วารสารประชากรศึกษา 4(เมษายน 2520): 11.

² Philip H. Coombs, The World Educational Crisis: A System Analysis (New York: Oxford University Press, 1969), p. 5.

³ Phillip M. Hauser, "Population-Gap in the Curriculum," Teacher College Record, No. 63 (1962) pp. 425-433.

⁴ ยูพา อุดมศักดิ์ และประภาเพ็ญ สุวรรณ, "ทัศนคติของครูและผู้บริหารการศึกษาระดับประถมศึกษาเกี่ยวกับประชากรศึกษา," วารสารประชากรศึกษา 1(เมษายน 2517): 167.

ในปี พ.ศ. 2517 ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ เจตคติ และ ความเชื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อประชากรศึกษา และการวางแผนครอบครัว" ผลการวิจัยปรากฏว่า ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาประชากรของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีระดับต่ำมาก¹ และจากการศึกษาเกี่ยวกับความรู้และเจตคติของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ประชากรแสดงให้เห็นว่ายังมีช่องว่างระหว่างความสนใจความรู้ทางประชากร และผลสืบเนื่อง จากภาวะประชากร ช่องว่างนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการโครงการประชากรศึกษาโดย ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของระบบการศึกษาก็คือ การช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ในเรื่องที่เขา เกี่ยวข้องโดยตรง และที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของเขาในอนาคต² โครงการประชากรศึกษาจะเป็นโครงการศึกษาซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะประชากรในระดับครอบครัว ชุมชนประเทศและของโลก โดยมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาให้เกิดทัศนคติในทางความรู้สึกรับผิดชอบ และมีการปฏิบัติต่อภาวะประชากรอย่างมีเหตุผล³

ด้วยเหตุดังกล่าวต่อมาในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายประชากรศึกษา ระดับชาติ บรรจุลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524) ความว่า "รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะสนับสนุนให้มีการจัดโครงการประชากรศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและ

¹Chaiwat Panjaphong, Knowledge, Attitude and Beliefs of Secondary School Students about Population Education and Family Planning (Paper No.1 Population Education Projects, Department of Education, Mahidol University 1974), p. 7.

²สมหมาย วันสอน และคณะ, รวบรวมแนวความคิดสำคัญ: ประชากรศึกษา (ม.ป.ป.), หน้า 52.

³UNESCO, Report of an Asian Regional Workshop, Bangkok, 1971, Population and Family Education (Bangkok, Thailand: UNESCO Regional Office for Education in Asia, 1971), p. 13.

นอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความคิด ความรู้สึกที่ชื่นชอบและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องอันเกิดจากความไม่สัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ประชากรและคุณภาพชีวิตที่มีต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ¹ และในปีเดียวกันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุเนื้อหาวิชาประชากรศึกษาไว้ในทุกระดับชั้นทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยถือว่าจุดมุ่งหมายหลักของประชากรศึกษาคือการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรทุกเพศทุกวัยให้ดีขึ้น²

ผลงานประชากรศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 มีการอบรมวิทยากรครูเพื่อสอนประชากรศึกษาโดยตรง มีการจัดทำหลักสูตรประชากรศึกษาสอดแทรกและแยกเฉพาะโดยมีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกในทุกระดับการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน มีการจัดทำวารสาร จดนิทรรศการ จัดสัมมนาทางวิชาการและเผยแพร่ความรู้ทางประชากรศึกษาทางวิทยุสู่ประชาชน มีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับประชากรศึกษาไว้ประมาณ 32 เรื่อง แต่ส่วนใหญ่ยังใช้เป็นเรื่องการติดตามประเมินผล³

ผลจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (2520-2524) อัตราเพิ่มเฉลี่ยของประชากรสามารถลดลงจากร้อยละ 2.5 เหลือร้อยละ 2.1 ต่อปี ซึ่งยังถือว่าเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมากสำหรับประเทศไทย (โดยมาตรฐานสากลถือว่าอัตราเพิ่มของประชากรที่เกินร้อยละ 1 ต่อปี เป็นอัตราที่สูงสำหรับประเทศกำลังพัฒนา)⁴

¹ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์, ประภาเพ็ญ สุวรรณ และณรงค์ เทียนสังข์, ประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 5.

²ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์, จารุณี นະวิโรจน์ และสุรีย์ กาญจนวงศ์, ประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร: พีระพัฒนา, ม.ป.ป.), หน้า 2.

³สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนประชากร 2525-2529 (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2524), หน้า 16-18.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

เพื่อสนองนโยบายและเป้าหมายของแผนประชากรแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลจึงเร่งการดำเนินงานการบริการการวางแผนครอบครัวให้กระจายออกไปมากขึ้นและมุ่งสู่พื้นที่ที่มีอัตราเกิดสูง กระตุ้นให้ประชาชนยอมรับและใช้วิธีการวางแผนครอบครัวเป็นเครื่องมือในการลดอัตราเพิ่มประชากรและเร่งดำเนินงานประชากรศึกษาทุกระดับการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สร้างอุดมการณ์ ส่งเสริมค่านิยมการมีบุตร 2 คน ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อลดการอพยพออกจากเขตชนบท สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย เก็บรวบรวมและปรับปรุงข้อมูลประชากร เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายการวางแผนและการดำเนินงานด้านประชากรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น¹

นโยบายด้านประชากรศึกษาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้ส่งเสริมสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยการติดตามประเมินผลและการนำผลมาใช้พัฒนางานประชากรศึกษาให้มีการรวบรวมผลการวิจัยทางประชากรเพิ่มขึ้น มีการจัดตั้งหน่วยประชากรศึกษา (Population Education Unit) ในสำนักงานศูนย์พัฒนาหลักสูตร และคณะกรรมการประชากรศึกษาแห่งชาติขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานด้านประชากรศึกษาจากเหตุผลที่ว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยติดตามประเมินผลและนำผลมาใช้พัฒนางานด้านประชากรศึกษา อีกทั้งหลักสูตรที่นำไปใช้ยังขาดการติดตามประเมินผล จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทราบความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาและการวางแผนครอบครัวอย่างไร ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพัฒนาหลักสูตรประชากรศึกษา ในการประเมินผลการเรียนการสอนและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังเช่นที่ สโลน เวย์แลนด์ (Sloan Wayland) โคลกล่าวแนะไว้ว่า "โครงการการพัฒนาหลักสูตรใด ๆ ก็ตามมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนประชากร 2525-2529, หน้า 7-8.

ทราบว่า นักเรียนรู้และเชื่ออะไรเพื่อนำมาประกอบเป็นพื้นฐานความรู้ในการสร้างเนื้อหาหลักสูตร¹ นอกจากนี้ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มพฤติกรรมของนักเรียนในอนาคต ซึ่งพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มนี้จะมีอิทธิพลต่อภาวะประชากรของสังคม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนแนวความคิดที่สำคัญจากวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ใช้เป็นหลักประกอบการวิเคราะห์ในส่วนต่อไป

ก. คำจำกัดความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. ความรู้

คาร์เทอร์ วี กูด (Carter V. Good) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความรู้ (Knowledge) คือ (1) การสะสมข้อเท็จจริงหรือหลักการเบื้องต้นต่าง ๆ ที่มนุษย์สามารถเข้าใจได้ (2) เป็นการสืบเสาะแสวงหาอย่างจริงจังภายในขอบข่ายประสบการณ์ของมนุษย์ (3) เป็นผลที่ได้มาจากปัญญาของมนุษย์ส่วนหนึ่งและจากประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง (4) เป็นการระลึกถึงสิ่งเฉพาะหรือทั่วไปหรือระลึกถึงโครงสร้างแบบแผน ตลอดจนการระลึกได้ในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเน้นในด้านกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ²

ซิดนีย์ อาร์ เบอร์กวิสต์ (Sidney R. Bergquist) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความรู้ (Knowledge) คือ การรู้จักข้อเท็จจริงหรือหลักการเบื้องต้นโดยการศึกษาหรือการสืบเสาะแสวงหาจนเกิดความเข้าใจและความชำนาญจนสามารถนำไปปฏิบัติได้³

¹สมหมาย วันสอน และคณะ, รวบรวมแนวความคิดสำคัญ: ประชากรศึกษา, หน้า 121.

²Carter V. Good, Dictionary of Education, 3d rd. (New York: McGraw-Hill Book Company, 1973), p. 395.

³Sidney R. Bergquist, ed. New Webster's Dictionary of the English Language (Ontario: Nelson, Foster & Scott, Ltd., 1975), p. 271.

ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา¹

ประภาเพ็ญ สุวรรณ กล่าวว่ ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนเพียงแต่จำแนก อาจโดยการฝึกหรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้ เป็นต้น²

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) นักการศึกษาชาวอเมริกากล่าวถึงความรู้ไว้ว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธีและกระบวนการต่าง ๆ หรือระลึกถึงแบบกระสวน โครงสร้าง วัตถุประสงค์ ในด้านความรู้เน้นย้ำในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ เป็นกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่³

อนันต์ ศรีโสภา ได้กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ตามจุดมุ่งหมายของบลูมและคณะ (Bloom and Others) จะประกอบด้วยความสามารถ 6 ขั้นตอนได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล⁴

¹The Lexicon Webster Dictionary (Encyclopedia Edition, The United States of America: The English Language Institute of America, Inc., 1977), p. 531.

²ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 10.

³ชม ภูมิภาค, จิตวิทยาการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 284-285.

⁴อนันต์ ศรีโสภา, การวัดและการประเมินผลการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 13-14.

2. ทัศนคติ

การ์เทอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง¹

แอน อนาสตาซี (Anne Anastasi) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี เชื้อชาติ และสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น²

อลพอร์ต (Allport) ได้ให้ความหมายคำว่า ทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่เป็นตัวกำหนดทิศทาง การตอบสนองของบุคคล ต่อสิ่งของบุคคล หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง³

ซิดนีย์ อาร์ เบอร์กควิสต์ (Sidney R. Bergquist) ให้ความหมายทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความโน้มเอียงของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง⁴

ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงของแต่ละบุคคลที่จะประเมินสัญลักษณ์ (Symbol) หรือสิ่งของ (Symbol) หรือลักษณะ (Object) ในทัศนะของแต่ละบุคคลในลักษณะที่นิยมชมชอบหรือไม่ชอบ ทัศนคติในความหมายนี้รวมทั้งความรักใคร่หรือศูนย์ความรู้สึกรักชอบและไม่ชอบ

¹Carter V. Good, Dictionary of Education, 3d ed. p. 49.

²Anne Anastasi , Psychological Testing, 2d ed. (New York: The Macmillan Company, 1976), p. 541.

³Ernest R. Hillgard, Introduction to Psychology, 3d ed. (New York: Hacourt Brace & World, 1972), p. 564.

⁴Sidney R. Bergquist, ed. New Webster's Dictionary of the English Language, p. 33.

และการรับรู้ (Cognitive) หรือความเชื่อ (Belief) ด้วย¹

ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงท่าทีตอบสนองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ใคร่เคยนึกคิด ทัศนคติเป็นเรื่องที่เลียนแบบกันได้ เลื่อมสอนกันได้ อบรมกันได้ และจัดเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันได้ อย่างหนึ่ง ทัศนคติก่อให้เกิดแรงจูงใจ ซึ่งหมายถึง ภาวะภายในจิตใจของบุคคลที่พร้อมที่จะกระตุ้นนำทางให้พฤติกรรมดำเนินไปตามเป้าหมาย และแรงจูงใจเป็นผู้กำหนดให้ เกิดพฤติกรรมที่จะให้ทำหรือละเว้นสิ่งต่าง ๆ สรุปได้ว่าทัศนคติเป็นนายของพฤติกรรม การที่จะให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ต้องเปลี่ยนทัศนคติของเขา²

บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องมีองค์ประกอบเป็นขั้นตอน 3 ประการ คือ มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น มีความรู้สึกด้านอารมณ์ต่อสิ่งนั้น และมีการแสดงพฤติกรรมตอบโต้³

องค์ประกอบของทัศนคติย่อมเปลี่ยนแปลงได้จากอิทธิพลภายนอกหลายประการ เช่น จากการเกลี้ยกล่อม จากการย้ายกลุ่ม จากการโฆษณา จากแหล่งข่าวสาร จากการผลักดันของกลุ่ม⁴

3. ประชากรศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชากรศึกษาคือ โครงการการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับภาวะประชากรและวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาประชากรทั้งในระดับบุคคลครอบครัว ชุมชนและประเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติในทางรับผิดชอบและ

¹ E, P. Hollander and Raymond G. Hunt, eds. Current Perspectives in Social Psychology (New York: Oxford University Press, 1963), p. 343.

² ฉลอง ภิมรย์รัตน์, จิตวิทยาสังคม (กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, 2521), หน้า 42-47.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-53.

ทัศนคติใจอย่างมีเหตุผลต่อภาวะประชากรที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม¹

ประชากรศึกษา คือ กระบวนการทางการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงประชากรที่สัมพันธ์กับทรัพยากรและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลของครอบครัวที่เขาเป็นสมาชิกของชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลมีค่านิยมในทางที่ถูกตอเหมาะสมต่อภาวะประชากรและชี้แจงจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านหลักการพื้นฐานของประชากรศึกษาก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร²

ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชากรศึกษา คือ โครงการการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะประชากรในครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดเจตคติในทางความรู้อันดีชอบและมีการปฏิบัติอย่างมีเหตุผล³

สตีเฟน ไวเดอร์แมน (Stephen Viederman) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชากรศึกษา คือ กระบวนการที่นักเรียนจะสืบเสาะและแสวงหาธรรมชาติและความหมายของขบวนการด้านประชากร คุณลักษณะของประชากร สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงประชากรและผลสืบเนื่องของขบวนการกับคุณลักษณะเหล่านั้นและการเปลี่ยนแปลงอันจะมีผลต่อตัวเขาครอบครัวของเขาสังคมของเขาและโลก⁴

โนเอล เดวิส เบรอลสัน (Noel-David Burleson) ได้ให้ความหมายว่า ประชากรศึกษา คือ การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติและความตระหนักทางด้านประชากร

¹ สมหมาย วันสอน และคณะ, รวบรวมแนวความคิดสำคัญ: ประชากรศึกษา, หน้า 335.

² สมหมาย วันสอน, "แนวทางการสอนประชากรศึกษา," วารสารประชากรศึกษา 8 (เมษายน 2525) : 1.

³ ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคณะ, ประชากรศึกษา, หน้า 2.

⁴ Stephen Viederman, "Population Education in the United States," (A Report the Commission on Population Growth of the American Future) the Population Council, New York, October, 1971), p. 11.

เพื่อการดำรงชีวิตครอบครัว เพื่อการเจริญพันธุ์ และเพื่อการมีค่านิยมพื้นฐานที่เหมาะสม¹

ออสซี่ จี ซิมมอนส์ (Ozzie G. Simmons) ได้ให้ความหมายประชากรศึกษาไว้ว่าประชากรศึกษาคือ การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อที่จะเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรม และค่านิยม ค่านิยมประชากรให้เกิดขึ้นในช่วงชีวิตต่อไป โดยใช้กระบวนการการศึกษา 4 ลักษณะ คือ เพศศึกษา การดำเนินชีวิตครอบครัว ความตระหนักเรื่องประชากร และการปลูกฝังค่านิยมเบื้องต้น²

The Population Reference Bureau Inc. (PRB) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าประชากรศึกษาหมายถึง การค้นคว้าแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำคัญของบุคคล ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการเพิ่มจำนวนประชากร การกระจายประชากร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร และมาตรการความคิดคำนึง ในการแก้ปัญหาที่สืบเนื่องจากสิ่งเหล่านี้³

ประชากรศึกษาคือ การศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเพื่อหาทางแก้ไขและการแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากความไม่สมดุลระหว่าง (1) ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี (2) จำนวนคน และ (3) คุณภาพของคน โดยจัดให้ผู้เรียนเห็นปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดจากความไม่สมดุลนั้น ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของตนและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้คนสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุข⁴

Noel-David Burleson, A Columbia Case: Population Awareness in Secondary Education (Cambridge, Massachusetts: Harvard Graduate School of Education, October, 1968), p. 1.

² สมหมาย วันสอน และคณะ, รวบรวมแนวความคิดสำคัญ: ประชากรศึกษา, หน้า 67.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, "ประชากรศึกษา," (โรเนียว)

4. การวางแผนครอบครัว

การวางแผนครอบครัว หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ก็ตามอันเป็นการส่งเสริมให้ชีวิตครอบครัวที่ผาสุกมั่นคงและราบรื่นในสังคมตามอัตภาพกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ได้แก่ การให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับเพศของมนุษย์ การศึกษาที่ว่าด้วยชีวิตครอบครัว การคุมกำเนิด เพื่อเว้นระยะการมีบุตรและจำกัดจำนวนบุตรให้เหมาะสมแก่ฐานะของครอบครัวและสุขภาพอนามัยของบิดามารดา¹

การวางแผนครอบครัวหมายถึง การที่ผู้สมรสกำหนดระยะการมีบุตร เพื่อว่าตนจะได้เตรียมพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของบุตรที่จะเกิด²

การวางแผนครอบครัวคือ การที่ผู้สมรสคิดไว้ล่วงหน้าว่า จะมีลูกเมื่อใดบ้างและจะมีลูกจำนวนกี่คน โดยใช้วิธีป้องกันการตั้งครรภ์ในระยะเวลาที่ไม่ต้องการมีลูกหรือผ่าตัดทำหมันเป็นการถาวรเมื่อมีลูกพร้อมกับความต้องการแล้ว³

การวางแผนครอบครัวคือ การจำกัดจำนวนบุตรและการเว้นระยะการมีบุตรให้เหมาะสมกับฐานะและเศรษฐกิจ สังคม และภาวะอนามัยของครอบครัว ซึ่งอาจกระทำได้โดยวิธีการป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวหลายวิธี เช่น การใช้ห่วงอนามัย ยาเม็ดรับประทาน ถุงยางอนามัย เป็นต้น⁴

¹ มล. เกษตร สนิทวงศ์, "การอนามัยแม่และเด็กกับการวางแผนครอบครัว," ในคำบรรยายประกอบการสอนการวางแผนครอบครัว, หน้า 11.

² Carter V. Good, Dictionary of Education, p. 36.

³ กระทรวงสาธารณสุข, ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว, สำนักข่าวพาณิชย์ กรมพาณิชย์สัมพันธ์.

⁴ เฉลียว บุรีภักดิ์, ประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2520), หน้า 395.

ข. ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. ปัจจัยทางประชากร

1.1 เพศ

ที่ประเทศเกาหลีใต้ ในปี ค.ศ. 1976 ซี โฮ ชิน (Se Ho Shin) ซูลอิล คิม (Sooil Kim) และคิซุห์ โย (Kisooh Yoo) ได้วิจัยเรื่อง การสำรวจความตระหนักในเรื่องประชากรของนักเรียนและครูในชั้นประถมและมัธยมศึกษา "A Survey on Population Conciousness of Students' and Teachers' in the Elementary and Secondary Schools" พบว่า ความตระหนักในปัญหาประชากรของนักเรียนมัธยมศึกษาจะแตกต่างกันตามการเรียนประชากรศึกษา เพศ สถานที่เกิด ระดับการศึกษาของบิดามารดา จำนวนพี่น้องและศาสนา¹

การศึกษาที่ประเทศเปอร์โตริโก พบว่า เพศชายมีความรู้เกี่ยวกับจำนวนวิธีการวางแผนครอบครัวมากกว่าเพศหญิง²

จากการสำรวจความรู้และเจตคติของครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีต่อเรื่องประชากรในเกาหลี พบว่า นักเรียนมัธยมปลาย (91.4%) และนักเรียนมัธยมต้น (89.7%) ส่วนมากเชื่อว่าการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วจะเป็นปัญหารุนแรง มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เชื่อว่าเป็นปัญหาที่ไม่ค่อยรุนแรง หรือไม่รุนแรงเลย ความเห็นนี้

¹Se Ho Shin and Others, A Survey on Population Conciousness of Students' and Teachers' in the Elementary and Secondary Schools (Korea: Tuny on Printing, Co., 1977), pp. 1-36.

²Renben Hill and Others, "The Family and Population Control," A Puerto Rican Experiment the Social Change (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1959 Table 40), p. 111.

ไม่แตกต่างกันระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง¹

โครงการประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. 2517 เรื่อง "ความรู้ เจตคติ และความเชื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อประชากรศึกษา และการวางแผนครอบครัว" โดยได้ศึกษาความรู้ เจตคติ และความเชื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและอาชีวะในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ยกเว้นกรุงเทพฯ จำนวน 2,085 คน พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีความรู้ทางเนื้อหาประชากรต่ำมาก และมีเจตคติต่อต้านการเพิ่มประชากรและผลที่ตามมาภายหลังการเพิ่มประชากรนอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนหญิงมีเจตคติต่อต้านการเพิ่มประชากรมากกว่านักเรียนชาย และนักเรียนสายสามัญมีเจตคติต่อต้านการเพิ่มประชากรมากกว่านักเรียนสายอาชีวะ ในเรื่องของจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยนักเรียนก็ว่าต้องการ 2.4 คน ถ้าพิจารณาจำนวนบุตรที่ต้องการระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงแล้ว จะมีความแตกต่างกันมากคือ ครอบครัวยุติที่ต้องการของนักเรียนชายนั้นใหญ่กว่าครอบครัวยุติที่ต้องการของนักเรียนหญิง ประมาณ 28% ทำนองเดียวกันครอบครัวยุติที่ต้องการของนักเรียนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ใหญ่กว่าของนักเรียนจากภาคกลางและภาคเหนือ²

การวิจัยของชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ เกี่ยวกับความรู้และทัศนคติด้านประชากรศึกษาของนักเรียนอาชีวชั้นปีสุดท้ายในเขตกรุงเทพมหานครยืนยันว่า นักศึกษาอาชีวเพศชายมีความรู้เรื่องประชากรถึงร้อยละ 67.3 ในขณะที่เพศหญิงร้อยละ 61.7 เกี่ยวกับความรู้ในเรื่องการวางแผน

¹บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, "การสำรวจความรู้และเจตคติของครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเรื่องประชากรในเกาหลี," วารสารประชากรศึกษา 4 (ธันวาคม 2520): 45.

²โครงการประชากรศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล, รายงานการวิจัยหมายเลข 1: ความรู้ เจตคติและความเชื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อประชากรศึกษาและการวางแผนครอบครัว (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประชาชน, 2520), หน้า 1-34.

แผนครอบครัวนักเรียนชายมีความรู้ร้อยละ 72.4 ในขณะที่นักศึกษาหญิงรู้ร้อยละ 60.8 ส่วนใน คำนวณทัศนคติต่อประชากรศึกษาไม่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและหญิงร้อยละ 98.1 และ 99.0 ตามลำดับ¹

จินตนา ฉัญจนกุล ได้ทำการศึกษาดังความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในสถาบันการศึกษาบัณฑิต พบว่า นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มีทัศนคติเกี่ยวกับประชากรสูงกว่า นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05²

การวิจัยของปรีญา อันตระกูล เรื่องความรู้และทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายในเขตกรุงเทพมหานครในด้านเพศศึกษาและการวางแผนครอบครัว พบว่า นักเรียนหญิง มีความรู้เรื่องเพศศึกษาคึกกว่านักเรียนชาย แต่มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน นักเรียนชายมีความรู้เรื่อง การวางแผนครอบครัวมากกว่านักเรียนหญิง แต่นักเรียนหญิงมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผน ครอบครัวสูงกว่านักเรียนชาย³

การวิจัยของศิริวรรณ ศิริบุญ เรื่องความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของครูมัธยมศึกษา ต่อประชากรศึกษาศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6 พบว่า ความรู้และทัศนคติต่อเรื่องประชากร การวางแผนครอบครัว และเพศศึกษาระหว่างครู

¹ชัยวัฒน์ ปัญงพงษ์, "ความรู้และทัศนคติด้านประชากรศึกษาของนักเรียนชั้นปีสุดท้าย ในเขตนครหลวงกรุงเทพฯ-ธนบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 88.

²จินตนา ฉัญจนกุล, "ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2518), หน้า 46.

³ปรีญา อันตระกูล, "ความรู้และทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขต กรุงเทพมหานครในด้านเพศศึกษาและการวางแผนครอบครัว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 49-51.

มัธยมศึกษาชาย และครูมัธยมหญิงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ¹

การวิจัยของศุภวัลย์ เจริญการ เรื่องความรู้ และเจตคติของนักเรียนที่เรียนและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการเพิ่มประชากรของประเทศไทย พบว่า เพศชายและหญิงมีความรู้เรื่องการเพิ่มประชากรของประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ เพศหญิงมีความรู้เรื่องการเพิ่มประชากรของประเทศไทยสูงกว่าเพศชาย เมื่อไม่คำนึงว่าจะจะเป็นนักเรียนที่เรียนหรือไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษา²

1.2 สถานภาพสมรส

ในประเทศเกาหลี พบว่า ครูที่สมรสแล้วและมีลูกน้อยหรือต้องการลูกน้อยมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าปัญหาประชากรเป็นปัญหาที่รุนแรงเพียงเล็กน้อยหรือไม่รุนแรงเลย ส่วนครูที่สมรสแล้วและมีลูกมากหรือต้องการมีลูกมากกลับมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าเป็นปัญหาที่รุนแรงของประเทศมากกว่า³

¹ศิริวรรณ ศิริบุญ, "ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติของครูมัธยมศึกษาต่อประชากรศึกษาศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522), หน้า 54.

²ศุภวัลย์ เจริญการ, "ความรู้และเจตคติของนักเรียนที่เรียนและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการเพิ่มประชากรของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522), หน้า 108.

³Central Education Research Institute, "Project in Curriculum Improvements for Population in the Elementary and Secondary School of the Republic of Korea," pp. 13-15. อ้างถึงในศิริวรรณ ศิริบุญ, "ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของครูมัธยมศึกษาต่อประชากรศึกษา ศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6," หน้า 22-23.

จากการสำรวจความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของครูและผู้บริหารการศึกษาระดับ ประถมเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวในประเทศไทยพบว่า ในกลุ่มครู ตัวแปรทางด้านภาคทาง ภูมิศาสตร์และระดับการศึกษาของครู มีผลทำให้ครูมีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวอย่างมีนัย สำคัญ ($P < .10$) ส่วนตัวแปรที่เป็น อายุ เพศ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร และจำนวนปี ที่รับราชการของครู ไม่มีผลทำให้ครูมีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ¹

การวิจัยของปรียา อันตระกูล พบว่า สถานภาพสมรสของบิดามารดาที่แตกต่างกันไม่ ให้ความรู้และทัศนคติของนักเรียนต่อเพศศึกษาและการวางแผนครอบครัวแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ ²

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2.1 อาชีพ

จากการวิจัยของเชษฐ ปริชารัตน์ เกี่ยวกับปัจจัยที่ยังผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับการ วางแผนครอบครัวของสตรีไทยในเขตเมือง พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพเสมียน วิชาชีพและ บริการ ข้าราชการและทหารมักเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพ กสิกร อาชีพค้าขายและอื่น ๆ³

¹ยูพา อุดมศักดิ์ และประภาเพ็ญ สุวรรณ, "การสำรวจความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติ ของครูและผู้บริหารการศึกษาระดับประถมศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว," วารสาร ประชากรศึกษา 1 (มีนาคม 2517): 241.

²ปรียา อันตระกูล, "ความรู้และทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขต กรุงเทพมหานครในด้านเพศศึกษาและการวางแผนครอบครัว," หน้า 56-58.

³เชษฐ ปริชารัตน์, "ปัจจัยที่ยังผลต่อทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรี ไทยในเขตเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า ก.

จากข้อมูลโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตชนบท พบว่า สตรีที่มีอาชีพที่ไม่ใช่ อาชีพเกษตรกรรมมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าพวกที่มีอาชีพเกษตรกรรม¹

จากการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวของสตรีในกรุงเทพมหานคร พบว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านมีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว คือ ตอบว่าทราบเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 88.2 ส่วนที่ตอบว่าไม่ทราบร้อยละ 10.9 ส่วนสตรีที่ไม่ทำงาน ตอบว่าทราบเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 87.2 ส่วนที่ตอบว่าไม่ทราบร้อยละ 12.0²

จากการศึกษาของโกวิท กระจำจ เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชา ประชากรศึกษาของนักเรียนที่มีภูมิลำเนาเศรษฐกิจและสังคมต่างกันที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีอาชีพต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ ในการเรียนต่างกัน ($P < .05$)³

¹Suchart Prasithrathsin, "Economic and Fertility Behavior of the Rural People in Thailand" (Ph.D. Dissertation, Brown University, 1971), p. 387.

²สุนทร สุวิภกิจ, รายงานการศึกษาเรื่องภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว ของสตรีในกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัย มหิดล, 2520), หน้า 35.

³โกวิท กระจำจ, "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาประชากรศึกษาของ นักเรียนที่มีภูมิลำเนาเศรษฐกิจและสังคมต่างกันที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ภาควิชา ศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522), หน้า ๗.

การวิจัยของเรื่องเวทย์ แสงรัตนา เรื่องความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย พบว่า อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวไม่ทำให้ความคิดเห็นของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01¹

การวิจัยของศุภวัลย์ เจริญการ พบว่า นักเรียนที่บิดาและมารดามีอาชีพต่างกัน มีความรู้เรื่องการเพิ่มประชากรของประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01²

การวิจัยของจิรวรรณ คีศรี เกี่ยวกับความรู้และความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเนื้อหาประชากรศึกษา พบว่า อาชีพบิดา อาชีพมารดา ไม่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาประชากรศึกษาของนักศึกษาพยาบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05³

ทวี ภูพัฒน์วิบูลย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้และความตระหนักที่มีต่อปัญหาประชากรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร" พบว่า นักเรียนที่เรียนหลักสูตร พ.ศ. 2521 และพ.ศ. 2503 ที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีความรู้และความตระหนักต่อปัญหา

¹ เรื่องเวทย์ แสงรัตนา, "ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหิดล, 2522), หน้า ช.

² ศุภวัลย์ เจริญการ, "ความรู้และเจตคติของนักเรียนและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการเพิ่มประชากรของประเทศไทย," หน้า 109.

³ จิรวรรณ คีศรี, "ความรู้และความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเนื้อหาประชากรศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2523), หน้า ก.

ประชากรไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹

2.2 รายได้

ในสหรัฐอเมริกา มิสรา (Misra) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรายได้ครอบครัวกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวในซิดาโก พบว่า เมื่อมีรายได้สูงขึ้นอัตราการเห็นด้วยสูงตามไปด้วย ครอบครัวที่มีรายได้ต่อกว่า 4,000 เหรียญอเมริกา สามี่เห็นด้วยร้อยละ 65.2 ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ 74 รายได้ระหว่าง 4,000-7,999 เหรียญ สามี่เห็นด้วยร้อยละ 79 ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ 84 ครอบครัวรายได้สูงกว่า 8,000 เหรียญ สามี่เห็นด้วยร้อยละ 80 ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ 86.7²

ในอินเดีย พากห์ทัก (M.J. Pathak) พบว่า ผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับประชากรระดับครอบครัวจำนวน 12 คน มี 7 คน (58.3%) มีรายได้เกิน 1,000 รูปี 5 คน (41.7%) มีรายได้ระหว่าง 1,000 - 5,000 รูปี ผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับประชากรระดับหมู่บ้านมี 18 คน ในจำนวนนี้ 3 คน (16.7%) มีรายได้ไม่ถึง 1,000 รูปี และ 15 คน (83.3%) มีรายได้ระหว่าง 1,000 - 5,000 รูปี สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องประชากรในระดับชาติมี 10 คน ในจำนวนนี้ 3 คน (30%) มาจากกลุ่มที่มีรายได้ระหว่าง 1,000 - 5,000 รูปี และอีก 6 คน หรือประมาณ 60% ของผู้ที่มีรายได้ 5,000 - 10,000 รูปี และอีก 10% (1 คน) ของผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 รูปี สนใจเรื่องประชากรระดับชาติ จากการศึกษาสรุปได้ว่า รายได้ยิ่งสูง

¹ทวี กุพัฒน์วิบูลย์, "ความรู้และความตระหนักที่มีต่อปัญหาประชากรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526) หน้า ช.

²E.D. Misra, "Correlates of Males Attitudes Toward Family Planning," Sociological Contribution to Family Planning Research (Chicago: University of Chicago, 1967), p. 182.

ความสนใจต่อเรื่องประชากรก็ยิ่งพัฒนามากขึ้น¹

จากการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่า 1,200 บาท สตรีจะมีความรู้ความเข้าใจการคุมกำเนิดร้อยละ 66.7 เห็นควยร้อยละ 75 สตรีที่มีรายได้ 1,200 - 1,999 บาท มีความรู้ดังกล่าวร้อยละ 53.9 เห็นควยร้อยละ 77.6 สตรีที่มีรายได้ 2,000 บาท หรือมากขึ้นไปมีความรู้ร้อยละ 68.4 และเห็นควยร้อยละ 75.4²

3. ปัจจัยทางสังคม

3.1 การศึกษา

สถาบันพัฒนาการศึกษาของเกาหลี (Korean Educational Development Institute) พบว่า นักเรียนประถมศึกษา 17.7% ตอบว่าการเพิ่มประชากรมีผลกระทบต่อปัญหาสังคม เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (18.0%) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (20.2%) และครู (21.3%) ความตระหนักในเรื่องนี้มีสูงมากในนักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาคำ³

ผลการวิจัยของประเทศฟิลิปปินส์ที่ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการวางแผนครอบครัว พบว่า สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 35 ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา

¹M.J. Pathak, "A Study of Population Awareness among Fathers of Students of Standard x at Varnama Village," (Ph.D. Dissertation, Faculty of Education and Psychology, University of Baroda, Baroda, April, 1971), pp. 102-103.

²Suchart Prasithrathsin, "Economic and Fertility Behavior for the Rural People in Thailand," p. 86.

³Se Ho Shin and Others, A Survey on Population Consciousness of Students' and Teachers' in the Elementary and Secondary Schools, p. 7.

ร้อยละ 68 และในระดับวิทยาลัยร้อยละ 72 เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว¹

การวิจัยต่อเนื่องระยะยาวของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรอบที่ 1 พบว่า สตรีในเขตชนบทที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวเพียงร้อยละ 35.5 ส่วนสตรีที่ได้รับการศึกษาเกินกว่า 10 ปี มีความรู้ร้อยละ 73.1 ในด้านทัศนคติ ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลยเห็นด้วยร้อยละ 49.4 ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาเกินกว่า 10 ปี เห็นด้วยร้อยละ 80.8 สำหรับในเขตเมือง²

การวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว พบว่า ความรู้ ทัศนคติ และการใช้ชีวิต กุมกำเนิดมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา สตรีที่ได้รับการศึกษาดีกว่ามักจะมีความรู้เห็นด้วยและใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิมากกว่า³

จากการวิจัยที่อำเภอโพธาราม ได้ศึกษาถึงท่าทีและการยอมรับรวมทั้งการปฏิบัติการของประชากรเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว พบว่า อัตราส่วนของผู้เห็นด้วยยิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น และอัตราส่วนผู้ที่ไม่มีความเห็นในเรื่องนี้ลดลงเป็นลำดับในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้น⁴

¹Mercedes B. Conception and Wilhelm Flicger, "Study of Fertility and Fertility Planning in the Philippines," pp. 724-725.

²John Knodel and Pichit Pitaktepsombati, Thailand Fertility and Family Planning among Rural and Urban Women (Bangkok: Chulalongkorn University, 1973), p. 24.

³พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์, สรุปผลการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและประชากรไทย, เอกสารหมายเลข 12 (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 10.

⁴วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "ความต้องการและท่าทีของประชาชนที่มีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว, "การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ 2:11-14 ตุลาคม 2508 (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ), หน้า 202.

การวิจัยของนิภา ปุรินทรางกูร พบว่า อัตราส่วนของสตรีที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวเพิ่มสูงขึ้นตามระดับการศึกษาของสตรีถึงร้อยละ 81 ในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 87 ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถม และร้อยละ 91 ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัย¹

เรื่องเวทย์ แสงรัตนา ใค้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย" พบว่า นักเรียนเตรียมทหารมีความสนใจและมีความคิดเห็นไปในทางต่อต้านอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย และพบว่าระดับการศึกษาของบิดามีผลทำให้ระดับความคิดเห็นของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทยแตกต่างกันโดยที่คะแนนความคิดเห็นของนักเรียนเตรียมทหาร ซึ่งบิดามีระดับการศึกษาชั้นอุดมศึกษามีคะแนนสูงสุด (79.89 คะแนน) รองลงมาใค้แก่นักเรียนเตรียมทหารซึ่งบิดามีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา (77.38 คะแนน) ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนเตรียมทหารที่บิดามีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาใค้คะแนนต่ำสุด (76.65 คะแนน)²

จากการศึกษาของโกวิท กระจ่าง เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาประชากรศึกษาของนักเรียนที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกันที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่บิดาได้รับการศึกษาระดับสูงสุดต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่างกัน ($P < 0.05$)³

¹นิภา ปุรินทรางกูร, "ผลของความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปฏิสันธิที่มีต่อการยอมรับพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวของสตรีหลังคลอดบุตรในโรงพยาบาลศิริราช" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 107.

²เรื่องเวทย์ แสงรัตนา, "ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย," หน้า 76.

³โกวิท กระจ่าง, "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาประชากรศึกษาของนักเรียนที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกันที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร," หน้า ช.

3.2 ประเภทของที่พักอาศัย

ปรียา อันตระกูล ได้ทำการวิจัย พบว่า ในด้านที่พักอาศัย นักเรียนที่อยู่กับบิดามารดาจะมีความรู้ด้านเพศศึกษามากกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ที่อื่น ๆ นักเรียนที่อาศัยอยู่บ้านเพื่อนหรือคนรู้จักกันจะมีทัศนคติต่อเพศศึกษามากกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ที่อื่น ๆ แต่นักเรียนที่มีที่พักอาศัยต่างกัน จะมีความรู้และทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวไม่แตกต่างกัน¹

4. ปัจจัยอื่น ๆ

4.1 ประสบการณ์เกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

บาร์เน็ต (Barnett) ได้ศึกษาลงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางประชากรกับเจตคติต่อการเพิ่มประชากร และการควบคุมประชากรของนักเรียนมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่า ตัวแปรด้านการศึกษาและศาสนาเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อเจตคติ²

นิวัติ กลิ่นงาม ได้ทำการวิจัยเรื่องการตัดสินใจแก้ปัญหาประชากรของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลาง พบว่า นักศึกษาที่เรียนวิชาประชากรศึกษาและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษา มีระดับการตัดสินใจแก้ปัญหาประชากรไม่แตกต่างกัน และระดับการตัดสินใจแก้ปัญหาประชากรของนักศึกษาที่เรียนวิชาประชากรศึกษาแต่ละวิชาเอกไม่แตกต่างกัน³

¹ปรียา อันตระกูล, "ความรู้และทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานครในด้านเพศศึกษาและการวางแผนครอบครัว," หน้า 88.

²Larry D. Barnett, "Demographic Factors in Attitudes Toward Population Growth and Control," Journal of Biosocial Science 4 (January, 1972), pp.9-13.

³นิวัติ กลิ่นงาม, "การตัดสินใจแก้ปัญหาประชากรของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2521), หน้า ช.

การวิจัยของ สุภวัลย์ เจริญการ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญใน กรุงเทพมหานครที่เรียนและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษามีเจตคติต่อการเพิ่มประชากรของ ประเทศไทยไม่แตกต่างกัน¹

สุวพรรณ ญาณสาร ได้ศึกษาเรื่อง "ผลกระทบของประชากรศึกษาที่มีต่อขนาดครอบครัวที่ปรารถนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร" ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนประชากรศึกษาต้องการมีครอบครัวขนาดเล็กกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนประชากรศึกษา และเมื่อได้ควบคุมตัวแปรทางเพศ จำนวนพี่น้อง อาชีพของหัวหน้าครอบครัวและชุมชนที่อยู่อาศัยแล้ว พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาประชากรศึกษาต้องการมีครอบครัวเล็กกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนวิชานี้²

4.2 สื่อมวลชน

สถาบันวิจัยประชากรและการวางแผนครอบครัวของมหาวิทยาลัยยงเซ ประเทศเกาหลี ได้ศึกษาสตรีที่มารับการอบรมการอนามัยแม่โดยแบ่งกลุ่มสตรีออกเป็นผู้ที่ได้ฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์หรือแมกกาซีนกับกลุ่มที่ไม่ได้ฟังวิทยุและไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์หรือฟังวิทยุอย่างเดียวกัน พบว่า กลุ่มที่ฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิดเท่ากับ 17 สำหรับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวนั้นร้อยละ 95 เห็นด้วย กลุ่มสตรีที่ไม่ได้ฟังวิทยุ และไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ หรือฟังวิทยุอย่างเดียวกัน พบว่ามีคะแนนความรู้ในวิธีคุมกำเนิดเท่ากับ 13 และร้อยละ

¹สุภวัลย์ เจริญการ, "ความรู้และเจตคติของนักเรียนที่เรียนและไม่ได้เรียนวิชาประชากรศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการเพิ่มประชากรของประเทศไทย," หน้า 86.

²สุวพรรณ ญาณสาร, "ผลกระทบของประชากรศึกษาที่มีต่อขนาดครอบครัวที่ปรารถนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2522), หน้า ก.

27 เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว¹

ในอเมริกาได้สำรวจความรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเมืองและชานเมืองของมลรัฐนิวยอร์กและนิวเจอร์ซีย์ พบว่า นักเรียน 3 ใน 4 ได้รับความรู้ด้านประชากรจากวิทยุและโทรทัศน์ อีก 3 ใน 4 ได้รับความรู้จากหนังสือและนิตยสาร มีเพียง 2 ใน 3 ที่ตอบว่าได้รับความรู้จากครู²

การสำรวจความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว (KAP Survey) ในเขตอำเภอสามพันธงศรี ปทุมวันและพญาไท ได้ส่งตัวอย่างสตรี 1,216 คน พบว่า 64% มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ส่วนใหญ่ทราบจากสามี ญาติ และเพื่อน 37.7% ทราบจากโรงพยาบาลและศูนย์บริการสาธารณสุข 11.4% ทราบจากสื่อมวลชน³

การวิจัยของกาญจนา กิจกาญจน์ เกี่ยวกับความเข้าใจและทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของนักเรียนอาชีวศึกษาศรีชั้นปีสุดท้าย พบว่า นักเรียนส่วนมากเคยได้รับทราบเกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิดมาแล้ว(77.9%) แหล่งของความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด และความรู้ในเรื่องเพศ นักเรียนส่วนมากได้จากหนังสือพิมพ์ และคำบอกเล่าจากเพื่อนและเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับ

¹Center for Population and Family Planning, "The Final Report of the Gycoggi Yongsei Mothers' Class Project," (Yongsei University, February, 1972), pp. 39-42.

²Stephen Viederman, "Need Research in Population Education," The Journal of Environmental Education 4 (November 1973): 1-8.

³ประสงค์พร จารุมิลินท, "ผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของกรุงเทพมหานครในรอบ 10 ปี," การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทยครั้งที่ 4 21-25 สิงหาคม 2521 (กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), หน้า 104.

เรื่องเพศผู้ให้คำปรึกษาคือ เพื่อนเป็นส่วนใหญ่¹

การวิจัยของเพ็ญศรี ปิยะรัตน์ เกี่ยวกับความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ ณ หมู่บ้านซอยเสนานิคม 2 บางเขน พบว่า สตรีที่อ่านหนังสือพิมพ์เล่มอนั้น ร้อยละ 69 มีความรู้เกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิด และร้อยละ 24 ตอบว่าเพียงแต่เคยได้ยินเท่านั้น สตรีที่ไม่ทราบวิธีคุมกำเนิดเลยมีร้อยละ 7 สำหรับสตรีที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์เล่มอนั้น ร้อยละ 53 มีความรู้เกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิด และร้อยละ 30 เพียงแต่เคยได้ยินเท่านั้น สตรีที่ไม่ทราบวิธีคุมกำเนิดเลยมีร้อยละ 17 สตรีที่อ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละ 33 บอกว่าเคยได้อ่านข่าวเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวจากหนังสือพิมพ์ สำหรับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวนั้นก็มีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือพิมพ์ คือ สตรีที่อ่านหนังสือพิมพ์เล่มอนั้นเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ 84 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 5 ส่วนสตรีที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์เลยเห็นด้วยเพียงร้อยละ 67 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 5²

การวิจัยของไพพรรณ รัตติสาร เกี่ยวกับความรู้และเจตคติเกี่ยวกับภาวะประชากรของผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสงขลา พบว่า การสัมผัสสื่อมวลชนทางด้านความบ่อยครั้งของการอ่านหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์มีผลทำให้ความรู้ของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยพบว่าผู้ใหญ่บ้านที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันต่อสัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยความรู้มากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่อ่านหนังสือพิมพ์บางวันต่อสัปดาห์ และไม่อ่านหนังสือพิมพ์เลยต่อสัปดาห์ และพบว่า การสัมผัสสื่อมวลชนทางด้านความบ่อยครั้งของการฟังวิทยุต่อสัปดาห์ไม่ทำให้ความรู้ของ

¹กาญจนา กิจกาญจน์, "ความเข้าใจและทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของนักเรียนอาชีวศึกษาสตรีชั้นปีสุดท้ายในจังหวัดพระนคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2514), หน้า 45.

²เพ็ญศรี ปิยะรัตน์, "ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ ณ หมู่บ้านซอยเสนานิคม 2 บางเขน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 63.

ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹

ส่วนในเรื่องเจตคติเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า การสัมผัสสื่อมวลชนทางความบ่อยครั้งของการอ่านหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์ มีผลทำให้เจตคติของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าผู้ใหญ่บ้านที่อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันต่อสัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยเจตคติไปทางบวกมากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่อ่านหนังสือพิมพ์บางวันต่อสัปดาห์กับผู้ใหญ่บ้านที่ไม่อ่านหนังสือพิมพ์เลยต่อสัปดาห์²

ขอบเขตของการศึกษาและปัจจัยที่จะพิจารณาประกอบ

การศึกษานี้มุ่งศึกษาความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพมหานครในปีการศึกษา 2525 ที่เปิดสอนวิชาประชากรศึกษา (ส 061) ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2524 ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนโรงเรียนชาย 1 โรงเรียน โรงเรียนสตรี 3 โรงเรียน และโรงเรียนสหศึกษา 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 10 โรงเรียน จำนวนแบบสอบถามที่ให้นักเรียนทำทั้งหมด 823 ชุด แบบสอบถามใดคำถามสมบูรณ์ 758 ชุด การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษา

ปัจจัยที่ทำการศึกษาวิจัย

1. ปัจจัยทางประชากร คือ เพศของนักเรียน สถานภาพสมรสของบิดามารดา
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ อาชีพบิดาและมารดา รายได้ของบิดามารดา

¹ไพพรรณ รัตตสาร, "ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับประชากรของผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดยะลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524), หน้า ช.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

3. ปัจจัยทางสังคม คือ การศึกษาของบิดาและมารดา ประเภทที่พักอาศัยของนักเรียน ขณะที่ยังเรียน

4. ปัจจัยอื่น ๆ คือ ประสบการณ์เกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน ความถี่ในการรับความรู้จากสื่อมวลชนของนักเรียน ประเภทของโรงเรียน (ชาย สตรี และสหศึกษา)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ต้องการทราบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาเป็นอย่างไร

2. ต้องการทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษา ปัจจัยเหล่านี้ใดแก่

2.1 ปัจจัยทางประชากร คือ เพศ สถานภาพสมรสของบิดาและมารดา

2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ อาชีพบิดาและมารดา รายได้ของบิดาและมารดา

2.3 ปัจจัยทางสังคม คือ ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ประเภทที่พัก

อาศัยของนักเรียน ขณะที่ยังเรียน

2.4 ปัจจัยอื่น ๆ คือ ประสบการณ์เกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน ความถี่ในการรับความรู้จากสื่อมวลชนของนักเรียน ประเภทโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาอยู่

3. เพื่อประเมินหลักสูตรเกี่ยวกับประชากรศึกษาที่ไปใช้ว่าได้ผลอย่างไร

สมมุติฐานที่ใช้ในการวิจัย

1. เพศของนักเรียน น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

2. สถานภาพสมรสของบิดาและมารดาของนักเรียน น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

3. ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดาและมารดาของนักเรียน (อาชีพ, รายได้) น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

4. ระดับการศึกษาของบิดาและมารดาของนักเรียนน่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

5. ประเภทของที่พักอาศัย (อยู่กับบิดาและหรือมารดา, อยู่กับญาติพี่น้อง, อยู่กับเพื่อนหรือคนรู้จัก, อยู่อิสระลำพังคนเดียว) ของนักเรียนขณะที่กำลังศึกษาอยู่ น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

6. นักเรียนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับประชากรศึกษาต่างกัน (มากอย่าง, น้อยอย่าง) น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

7. ความถี่ในการรับข่าวจากสื่อมวลชนของนักเรียน (แทบทุกวัน, บางวัน, ไม่สนใจเลย) น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

8. ประเภทของกลุ่มโรงเรียน (โรงเรียนชาย, โรงเรียนสตรี, โรงเรียนสหศึกษา) น่าจะมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์

1. รู้ข้อเท็จจริงว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร ที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม แตกต่างกันจะมีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาต่างกันอย่างไร

2. รู้ว่าปัจจัยอะไรบางอย่างที่มีผลต่อความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับประชากรศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร

3. ผลการวิจัยจะช่วยในการประเมินผลหลักสูตรเกี่ยวกับประชากรศึกษาที่ไปใช้ว่าได้ผลอย่างไร นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับประชากรศึกษา เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ โครงการประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรประชากรศึกษาให้เหมาะสมต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

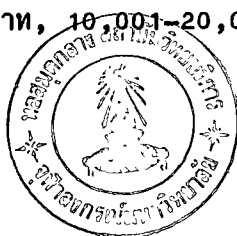
ความรู้ คือ การสืบเสาะหาข้อเท็จจริงโดยได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้และสติปัญญาของบุคคลนั้น ซึ่งผู้ที่มีความรู้จะต้องสามารถระลึกถึงสิ่งต่าง ๆ เช่น วิธี กระบวนการ วัตถุประสงค์

ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงออกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในสังคม ความรู้ที่ถูกต้อง สิ่งแวดล้อมในสังคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อทัศนคติของแต่ละบุคคล เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ทัศนคติของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลด้วย กล่าวคือ หากบุคคลนั้นมีทัศนคติเห็นด้วยกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีความประพฤติที่จะสนับสนุนทัศนคติของตนด้วย

ประชากรศึกษา หมายถึง โครงการการศึกษาที่กล่าวถึงภาวะประชากรและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในสังคมหนึ่ง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ประชากรมีความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาประชากรอันเกิดจากความไม่สมดุลระหว่างจำนวนประชากรกับทรัพยากร นอกจากนี้ ประชากรศึกษาเป็นโครงการการศึกษาที่เน้นให้ประชากรมีวิจาร์ญาณและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง ทำให้ประชากรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุขทั้งทางกายและใจในสังคมนั้น ๆ

การวางแผนครอบครัว คือ การที่คู่สมรสคิดว่าจะมีลูกเมื่อไรและมีลูกกี่คน โดยวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์วิธีต่าง ๆ เมื่อต้องการเว้นช่วงการมีบุตรหรือมีบุตรจำนวนพอแก่ความต้องการแล้ว

รายได้ต่อเนื่อง ในการวิจัยเรื่องนี้ได้แบ่งออกเป็นรายได้ของบิดา, รายได้ของมารดา และรายได้ของผู้อื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา เกณฑ์การแบ่งรายได้แบ่งเป็น 5 ระดับด้วยกันคือ ต่ำกว่า 5,000 บาท, 5,001-10,000 บาท, 10,001-20,000 บาท, 20,001-30,000 บาท, 30,001-90,000 บาท

ประเภทที่พักอาศัยของนักเรียน ได้แก่ อยู่กับบิดาและหรือมารดา, อยู่กับญาติพี่น้อง, อยู่กับเพื่อนหรือคนรู้จัก, อยู่อิสระลำพังด้วยตนเอง

สื่อมวลชน หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารรายสัปดาห์ รายเดือน วิทยุ โทรทัศน์ ใบบลิวหรือแผ่นภาพหรือเอกสารทางวิชาการ

ความถี่ในการรับความรู้จากสื่อมวลชนต่อสัปดาห์ หมายถึง ความบ่อยครั้งในการรับความรู้จากหนังสือพิมพ์รายวัน, นิตยสารรายสัปดาห์ รายเดือน, วิทยุ, โทรทัศน์, ใบบลิวหรือแผ่นภาพหรือเอกสารทางวิชาการซึ่งแบ่งความบ่อยครั้งออกเป็น แทบทุกวัน, บางวัน และไม่สนใจเลย

ประสบการณ์ด้านประชากรศึกษา ได้แก่ เคยจัดหรือร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับด้านประชากรศึกษา, เคยชมนิทรรศการเกี่ยวกับประชากรศึกษา, เคยเรียนวิชาประชากรศึกษา (ส 061)

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึง โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนชาย หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะนักเรียนชายล้วน

โรงเรียนสตรี หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะนักเรียนหญิงล้วน

โรงเรียนสหศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนนักเรียนหญิงและนักเรียนชายรวมกัน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย